

Zaštitnik ljudskih prava
i sloboda Crne Gore

Ombudsman

Broj: 01-133/23
Podgorica, 10.07.2023.godine
MK

Kabinet Zaštitnika	020/241-642
Savjetnici	020/225-395
Centrala	020/225-395
Fax:	020/241-642
E-mail:	ombudsman@t-com.me www.ombudsman.co.me

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, u skladu sa odredbom člana 41 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore ("Sl. list CG", br. 42/11 i 32/14) nakon završenog ispitnog postupka po sopstvenoj inicijativi daje

MIŠLJENJE

I UVOD

1. U pojedinim medijima od 14.02.2023. godine¹, između ostalog navodi se: da nakon što su zloupotrijebljeni nazivi škola za otvaranje profila na društvenim mrežama, čija je sadržina skaradna, iz škola su reagovali i pokreću prijavljivanje nadležnim organima; da su brojni profili na Instagramu sa kojih se šire neprimjereni sadržaji; da kako se radi o očigledno masovnoj pojavi, škole i nevladin sektor su se uključili, ali to nije dovoljno jer moraju reagovati i nadležni zaduženi za vršnjačko nasilje. Direktorica OŠ "Milan Vukotić" iz Golubovaca je navela da ih niko nakon što je javnost preko medija upoznata sa ovim problemom nije kontaktirao, a vezano za sajber nasilje i zloupotrebu naziva škole; da ih niko nije pozvao ni sa jedne zvanične adrese koja se bavi ovom problematikom; da se ističe kako planiraju da prijave sve aktivnosti prilikom kojih se zloupotrebljava naziv škole. Navodi se da je XX, iz NVO X najavila je da će istog dana policiji prijaviti sve ovakve profile.

U medijima se pominju i druge osnovne škole iz Zete, „Zarija Vujošević“, „Vladika Danilo“, kao i „Oktorih“ i „Vuk Karadžić“ u Podgorici, u vezi sa objavljinjem komentara o djeci na Instagram profilu sa nazivom škola.

II POSTUPANJE ZAŠTITNIKA

2. Povodom navedene pritužbe, Zaštitnik je pokrenuo ispitni postupak i zatražio izjašnjenje od Uprave policije.

Uprava policije – Sektor za borbu protiv kriminala, dostavio je izjašnjenje 58 br. 215/23-11960/2 u kojem se navodi: da u konkretnom slučaju, direktorka JU OŠ „Milan Vukotić“ u Golubovcima, odnosno, bilo koje ovlašćeno lice za isto, Grupi za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog

¹ <https://www.dan.co.me/podgoricom/skole-podnose-prijave-zbog-vrsnjackog-nasilja-5161378>

kriminala (zaključno sa današnjim datumom) nije podnijelo Prijavu za sajber nasilje i zloupotrebu naziva škole, koje se navodi u zahtjevu za izjašnjenjem Zaštitnika; da takođe gđa X ili bilo koje ovlašćeno lice NVO "X", nije podnijelo Prijavu ovoj Grupi, po bilo kom osnovu.

Dalje se navodi da je pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore, sistematizovana Grupa za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, a čiji djelokrug rada se odnosi na suzbijanje krivičnih djela izvršenih posredstvom informacionih tehnologija. Sve prijave, podnijete od strane građana (ili pravnih lica), koje se odnose na krivična djela izvršena posredstvom društvenih mreža (Instagram, Facebook, i dr.), predmet su ispitivanja ove Grupe. Takođe, da bi analiza koja bi dovela do nekih konkretnih rezultata bila moguća, neophodno je obezbijediti sve relevantne podatke, skupa sa dokumentacijom/prilogom (screenshot spornih: poruka, objava, prijetnji i sl.), koji bi u daljem omogućili preciznu kvalifikaciju krivičnog djela (u skladu sa KZCG), od strane nadležnog državnog tužilaštva.

Dalje se ističe da su službenici Ministarstva unutrašnjih poslova CG - Uprave policije, u toku 2019. godine, započeli projekat pod nazivom "Bezbjednost djece, radi podizanja svijesti, o pravilnom korišćenju interneta i informacionih tehnologija, kod djece kao najugroženijih korisnika. Ovaj projekat, obuhvata i edukaciju policijskih službenika, koja bi omogućila veću pokrivenost na teritoriji Crne Gore, u cilju obuhvatanja svih državnih obrazovnih ustanova, odnosno, što većeg broja djece.

U skladu sa navedenim, sve obrazovne ustanove na teritoriji Crne Gore, mogu uputiti zahtjev Upravi policije (bez obzira na formu), za edukaciju njihovih učenika, a u cilju prevencije i zaštite djece.

U konkretnom, službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, vršili su obuke službenicima Odjeljenja bezbjednosti, za koje su omogućili i prezentacije koje uključuju i kratki video klip u okviru međunarodne kampanje "SAY NO" (RECI NE), koji na slikovit način djeci omogućava uvid u opasnosti koje ih potencijalno vrebaju na internetu.

Dostavili su tabelu - spisak javnih obrazovnih ustanova, sa brojem polaznika/đaka i temama koje su bile predmet predavanja.

U elektronskoj bazi Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, notirana su postupanja po prijavama javne ustanove iz Herceg Novog i iz Cetinja. U skladu sa navedenim, službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, na zahtjev NVO „X“, održaće predavanje na temu "Informaciona bezbjednost za djecu i dječija pornografija". Na kraju, navodi se da, ukoliko postoji osnova sumnje da se radi o krivičnom djelu, za koje se gonjenje preduzima po službenoj dužnosti, neophodno je, u skladu sa svim gore navedenim, podnijeti prijavu nadležnom Odjeljenju bezbjednosti Uprave policije, koje će, nakon obrade, istu dostaviti Grupi suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, na dalju nadležnost i postupanje. Takođe, podnositelj prijave, nakon preduzetih svih mjera i radnji iz domena nadležnosti policijskih službenika, će biti obaviješten o ishodu preduzetih mjera i radnji.

III UTVRĐENE ČINJENICE

3. Utvrđene su sledeće činjenice:

- da su na društvenim mrežama otvarani profili sa imenima pojedinih škola i koji su objavljivali poruke i imena i prezimena učenika kao uz poziv da se šalju „tračevi“ kao i parovi i objavljuvani su i neprimjereni sadržaji;
- da su o ovim slučajevima pominjane osnovne škole u Podgorici i Zeti o čemu su izvještavali mediji uz skrinštote nekih profila na društvenoj mreži Instagram;
- da Upravi policije nijesu podnošene prijave u vezi sajber nasilja i zloupotrebe naziva škola;
- da su službenici Uprave policije u prethodnom periodu (2019.g.) započeli projekat pod nazivom „Bezbjednost djece“ sa ciljem podizanja svijesti o pravilnom korišćenju interneta i informacionih tehnologija kod djece;

- da su službenici Grupe za suzbijanje krivičnih djela visokotehnološkog kriminala na zahtjev NVO „X“ planirali predavanje u vezi ove teme, te proizilazi da su pomenuuta NVO i policija u komunikaciji.

IV RELEVANTNI PROPISI

4. Ustavom Crne Gore („Sl. list CG“ br. 1/7) utvrđeno je:

Dijete uživa prava i slobode primjerno njegovom uzrastu i zrelosti.

Djetetu se jemči posebna zaštita od psihičkog, fizičkog, ekonomskog i svakog drugog iskorišćavanja ili zloupotrebe."(Član 74)

5. Konvencijom o pravima djeteta UN-a utvrđuje se:

U svim akcijama u vezi s djecom, bez obzira da li ih poduzimaju javne ili privatne društvene dobrovorne institucije, sudovi, upravne vlasti ili zakonska tijela, najbolji interesi djeteta biće od prvenstvenog značaja. (Član 3. stav 1)

6. Zakonik o krivičnom postupku ("Sl. list CG", br. 57/09, 49/10, ... 145/21):

Prijava se podnosi nadležnom državnom tužiocu, pisano ili usmeno.

Ako se prijava podnosi usmeno, podnositac prijave će se upozoriti na posljedice lažnog prijavljivanja. O usmenoj prijavi sastaviće se zapisnik, a ako je prijava saopštena telefonom ili drugim sredstvom elektronske komunikacije, sačiniće se službena zabilješka.

Ako je prijava podnesena суду, policiji ili nenadležnom državnom tužiocu, oni će prijavu primiti i odmah dostaviti nadležnom državnom tužiocu. (čl. 256)

7. Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda crne gore ("Sl. list CG", br. 042/11, 032/14) propisuje:

Zaštitnik/ca nije ovlašćen/a da mijenja, ukida ili poništava akte organa. Zaštitnik/ca ne može da zastupa stranke u postupku, niti da u njihovo ime ulaže pravna sredstva, osim u slučaju iz člana 27 stav 2 ovog zakona. (čl. 22)

Nakon završetka ispitivanja povrede ljudskih prava i sloboda Zaštitnik/ca daje mišljenje o tome da li je, na koji način i u kojoj mjeri došlo do povrede ljudskih prava i sloboda. (čl. 41 st. 1)

V ZAKLJUČNA OCJENA

8. Nakon sprovedenog ispitnog postupaka, Zaštitnik je ustanovio da su od strane NN lica otvarani profili na društvenim medijima na kojima su objavljuvani neprikladni sadržaji kojima se zadiralo u pravo djece na privatnost.

9. Iz dostavljenog izjašnjenja proizilazi da Uprava policije nije primala konkretne prijave ustanova koje se pominju u medijima iz Podgorica i Zete, kako bi mogla preispitati okolnosti te preduzimati radnje i mjere u cilju suzbijanja krivičnih djela visokotehnološkog kriminala, dok su notirana postupanja po prijavama javne ustanove iz Herceg Novog i Cetinja.

U članicma objavljenim u medijima navedeno je da će škole kao i NVO „X“ obavijestiti policiju o zloupotrebljama na društvenim mrežama. Međutim, u izjašnjenju istilu da nije podnijeta prijava i da nemaju saznanja o tome. Činjenica da službenici policije ostvaruju saradnju sa NVO „X“ na čiji zahtjev planiraju sprovođenje predavanja, ne korespondira da nijesu imali nikakvih saznanja da se vrše određene zloupotrebe i kršenje prava na privatnost u društvenim medijima.

Primjećuje se da je NVO „X“ Nikšić², organizacija koja ima za cilj borbu protiv svih vidova vršnjačkog nasilja (fizičko, psihičko, elektronsko) te jedna od djelatnosti je povezivanje i saradnja sa organizacijama koje dijele slične vrijednosti u državi, kao i sa institucijama, ustanovama i državnim organima. Stoga je i očekivano da je, kako je navedeno u izjašnjenju policije, uspostavljena saradnja sa ovom organizacijom, gdje su se međusobno mogli obavijestiti i o ovom pitanju o kojem su mediji izvještavali tj. zloupotrebama identiteta i narušavanjem privatnosti putem interneta.

10. Zaštitnik zapaža da predstavnici Uprave policije, od 2019. godine, sprovode projekat „Bezbjednost djece“ kako bi se podigla svijest o pravilnom korišćenju interneta i informacionih tehnologija kod djece, a koji obuhvata i edukaciju policijskih službenika, u cilju obuhvatanja svih državnih obrazovnih ustanova i što većeg broja djece.

Uprava policije je izrazila spremnost za edukaciju u svim obrazovno – vaspitnim ustanovama, koje izraze zahtjev za tim.

11. Imajući u vidu činjenicu da se u medijima ukazuje na zloupotrebu djece putem interneta na društvenim mrežama koje su u poslednje vrijeme mjesto gdje djeca provode veliki dio svog vremena, mišljenja smo da je poželjna dodatna edukacija kako djece, tako i roditelja, te nastavnika i drugih profesionalaca koji rade sa djecom u cilju njihovog boljeg digitalnog opismenjavanja, a time i bezbjednosti. Takođe, ukoliko se pojave uvredljivi sadržaji, te zloupotrebe i prijetnje na internetu/društvenim mrežama, potrebno je isto prijaviti policiji, kako bi njene službe preduzele radnje na otkrivanju počinilaca i njihovom daljem procesuiranju.

Takođe, kada je riječ o objavljivanju ličnih podataka na internetu (fotografije, video snimci i dr) Zaštitnik je više puta apelovao na sve relevantne činioce pa i roditelje i djecu, da vode računa o svojoj privatnosti, da u komunikaciji putem društvenih mrež budu oprezni, zaštite se (djeca) od pretjeranog izlaganja, imajući u vidu da objavljivanje privatnih fotografija na internetu znatno povećava rizik od zloupotrebe itih i dostupnosti djece zlonamjernim osobama.

12. Zaštitnik podsjeća da je objavljena publikacija - Smjernice o postupanju u slučajevima elektronskog vršnjačkog nasilja za zaposlene u vaspitno-obrazovnom sistemu (u okviru projekta „Upoznajmo i prepoznajmo e-nasilje“ koji je tokom 2019. godine realizovalo NVU Djeca Crne Gore, u saradnji s volonterskim klubom Gimnazije „Slobodan Škerović“ i gdje je učestvovala predstavnica Zaštitnika). Shodno smjernicama, ukoliko učenik/ca trpi neki vid elektronskog nasilja, svi su dužni da reaguju - škola, roditelji/staratelji, drugovi i drugarice koji su svjedoci nasilja, kako bi se nasilje što prije zaustavilo, osigurala bezbjednost uključenih u nasilje (osoba koje trpe nasilje, vrše nasilje ili svjedoče o njemu), smanjio rizik od ponavljanja i štetne posljedice trpljenja nasilja, kao i pratili efekti preuzetih mjera³. Takođe prema uputstvima Uprave policije, navode se neke od situacija u kojima je važno da roditelji i nastavnici odmah prijave elektronsko nasilje policiji: ukoliko je dijete/djeca fizički ugroženo ili postoji vjerovanje da je djetetova sigurnost ugrožena; ako djetetu neko šalje dječju pornografiju ili poruke/fotografije seksualne sadržine, ukoliko dijete neko prati i sl.

Dakle, elektronsko nasilje i zloupotrebe se prijavljuje internet provajderima i mobilnim operaterima. Takođe, kada postoji sumnja da je učinjeno krivično djelo ili prekršaj, potrebno je obavijestiti nadležni centar bezbjednosti.

13. Zaštitnik podsjeća na Opšti komentar br. 25 (2021) Komiteta za prava djeteta, o pravima djeteta u vezi sa digitalnim okruženjem. Naime, digitalno okruženje može otvoriti nove mogućnosti za vršenje nasilja nad djecom, olakšavajući stvaranje situacija u kojima ona

²

³ www.skolskiportal.edu.me SMJERNICE O POSTUPANJU U SLUČAJEVIMA ELEKTRONSKOG VRŠNJAČKOG NASILJA ZA ZAPOSLENE U VASPITNO-OBRAZOVNOM SISTEMU

doživljavaju nasilje, a takođe mogu potpasti pod uticaj da nanesu štetu sebi ili drugima⁴. Stoga države ugovornice (Konvencije o pravima djeteta) treba da uspostave, nadgledaju i sprovode zakone i propise usmjerene na sprečavanje kršenja prava na zaštitu od nasilja, u slučaju da se ona pojave u odnosu na digitalno okruženje.

12. Polazeći od navedenog u cilju ostvarivanja prava i najboljeg interesa djece, Zaštitnik

PREPORUČUJE

**MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
UPRAVI POLICIJE
MINISTARSTVU PROSVJETE**

- da u međusobnoj saradnji i komunikaciji upoznaju rukovodeći kadar obrazovno vaspitnih ustanova o koracima koje treba preduzeti u slučaju uočavanja elektronskog nasilja ili zloupotreba djece putem interneta.

Ministarstva su dužna da Zaštitniku dostave izvještaj o radnjama i mjerama na izvršenju preporuke u roku od 30 dana od dana prijema ovog mišljenja.

**ZAMJENICA ZAŠTITNIKA
LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA CRNE GORE
Snežana Mijušković**

D-na:

- Ministarstvu unutrašnjih poslova
- Upravi policije
- Ministarstvo prosvjete
- a/a

⁴ https://www.ombudsman.co.me/djeca/Propisi_medj.html „Države ugovornice treba da preduzmuzakonodavne i administrativne mjere za zaštitu djece od nasilja u digitalnom okruženju, uključujući redovnu reviziju, ažuriranje i provođenje snažnih zakonodavnih, regulatornih i institucionalnih okvira koji štite djecu od prepoznatih i novih rizika od svih oblika nasilja u digitalnom okruženju. Takvi rizici uključuju fizičko ili mentalno nasilje, povredu ili zloupotrebu, zanemarivanje ili maltretiranje, eksploraciju i zloupotrebu, uključujući seksualno iskorišćavanje i zloupotrebu, trgovinu djecom, rodno zasnovano nasilje, sajber-agresiju, sajber-napade i informacioni rat. Države ugovornice treba da primjene mjere sigurnosti i zaštite u skladu sa razvojnim kapacitetima djeteta“